

Katalogizacija razglednica prema ISBD-u

Sablić, Damir; Barbarić, Ana

Source / Izvornik: **Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 2021, 64, 325 - 359**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.30754/vbh.64.2.867>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:202524>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-02**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

**KATALOGIZACIJA
RAZGLEDNICA PREMA ISBD-U¹**

**CATALOGUING POSTCARDS
ACCORDING TO ISBD**

Damir Sablić
Samobor
dsablic13@gmail.com

Ana Barbarić
Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu
abarbaric@ffzg.hr

UDK / UDC: [025.3:004.9]:[025.17:
655.3.066.32]
Stručni rad / Professional paper
Primljeno / Received: 3. 2. 2021.
Prihvaćeno / Accepted: 24. 10. 2021.

Sažetak

Cilj. Cilj je rada teorijski i kroz primjere prikazati katalogizaciju razglednica i njihovih digitalnih reprodukcija po ISBD-u.

Pristup/metodologija. U radu se redom prolaze skupine ISBD-a i objašnjava njihova primjena na razglednice i njihove digitalne reprodukcije putem triju izabranih primjera.

Rezultati. Ukazivanje na primjenjivost i dostatnost odredbi ISBD-a na kataložni opis razglednica i njihovih digitalnih reprodukcija.

Praktična primjena. Da bi razglednice bile dostupne u katalogu, nužno ih je katalogizirati, a da bi se znatno povećala vidljivost i dostupnost javnosti, poželjno ih je di-

¹ Rad je nastao na temelju diplomskog rada studenta Damira Sablića, napisanog pod naslovom *Kataložna obrada razglednica po ISBD-u i Dublin Coreu s primjerima iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i Knjižnica grada Zagreba* pod mentorskim vodstvom Ane Barbarić. Rad je obranjen na Sveučilištu u Zagrebu 2020. godine.

gitalizirati i digitalnu reprodukciju objaviti na mrežnim stranicama knjižnice, pri čemu odgovarajući kataložni zapisi omogućuju identifikaciju jedinice građe.

Društveni značaj. Starije razglednice koje potječu iz vremena kad fotografija zbog nedostupnosti i visoke cijene opreme nije bila masovno raširena imaju dokumentarnu vrijednost s raznih aspekata, poput arhitekture, urbanizma i tiskarstva, a novije razglednice mogu imati promotivno-turističku funkciju. I starije i novije razglednice mogu biti umjetnički vrijedne. Da bi te funkcije razglednica došle do izražaja, nužno ih je učiniti dostupnima javnosti, čemu doprinosi njihova zastupljenost u katalozima te digitalizacija i dostupnost digitalnih reprodukcija na mrežnim stranicama ustanova u čijem su posjedu.

Originalnost/vrijednost. Doprinos raspravi o načinima katalogizacije vizualne građe.

Ključne riječi: digitalna reprodukcija, dostupnost, ISBD, katalogizacija, razglednica

Abstract

Purpose. The aim of this paper is to present the cataloguing of postcards and their digital reproductions according to ISBD, theoretically and through examples.

Approach/Methodology. The paper examines the ISBD areas of description and explains their application to postcards and their digital reproductions through three selected examples.

Findings. The paper indicates the applicability and sufficiency of the ISBD stipulations to the cataloguing description of postcards and their digital reproductions.

Practical implications. In order for postcards to be available in the catalogue, it is necessary to catalogue them first, and in order to significantly increase their visibility and accessibility to the public, it is advisable to digitize them and publish the digital reproductions on the library website, with the appropriate catalogue records.

Social implications. Older postcards from the time when photography was not widely available due to unavailability and high cost of equipment have a considerable documentary value from various aspects, such as architecture, urbanism and printing, while newer postcards have mostly a promotional-tourist function. However, both older and newer postcards can be artistically valuable. In order for these functions of postcards to come to the fore, it is necessary to make them available and accessible to the public, which can be facilitated by their representation in catalogues and by their digitization and availability of digital reproductions on the websites of the institutions that own the postcards.

Originality/value. Contribution to the debate on methods of cataloguing visual materials.

Keywords: accessibility, cataloguing, digital reproduction, ISBD, postcard

1. Uvod

Tema je ovoga rada katalogizacija razglednica i njihovih digitalnih reprodukcija prema nekoliko odredbi iz skupine normi međunarodnoga standardnoga bibliografskog opisa (ISBD-a). Rad donosi pregled odredbi za izradu kataložnog opisa tiskanih razglednica prema objedinjenom ISBD-u (objedinjenom izdanju Međunarodnoga standardnoga bibliografskog opisa)² i Međunarodnom standardnom opisu neknjižne građe (ISBD(NBM)-u)³ te digitalnih reprodukcija razglednica prema objedinjenom ISBD-u i Međunarodnom standardnom opisu elektroničke građe (ISBD(ER)-u).⁴ U uvodnom se dijelu navode najčešći problemi pri katalogizaciji razglednica, ukazuje na prednosti njihove digitalizacije te raspravlja o problematici utvrđivanja nakladnika digitalnih reprodukcija razglednica. U središnjem se dijelu predstavlja izrada kataložnog opisa razglednica i njihovih digitalnih reprodukcija prema odredbama različitih ISBD-a te navode primjeri opisa mape s razglednicama i pojedinačnih primjeraka razglednica i njihovih digitalnih reprodukcija. Mapa s razglednicama koja se uzima kao primjer izvorno je objavljena kao mapa i takvu mapu treba razlikovati od mape s razglednicama formirane u knjižnici, koja nastaje tako što se prema nekom kriteriju razglednice grupiraju i katalogiziraju zbirno.⁵ Takva mapa, formirana u svrhu zbirne katalogizacije, nije predmetom ovoga rada, iako se radi o nužnom postupku uzrokovanom priljevom građe koja često nema umjetničku vrijednost, a čija masovnost u nekim knjižnicama, poput Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, zahtijeva zbirnu kataložnu obradu.

1.1 Razglednice

Prema definicijama navedenima u ISBD(NBM)-u slika je „dvodimenzionalni vizualni prikaz, pristupačan prostom oku, redovno na neprozirnoj podlozi“, a razglednica je „slika na tvrdom papiru koja se otprema poštom bez omotnice“.⁶

² ISBD: Međunarodni standardni bibliografski opis. / preporučila Skupina za pregled ISBD-a; odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju; [s engleskog prevela i predgovor napisala A. Barbarić]. Objedinjeno izd. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2014.

³ ISBD(NBM): Međunarodni standardni bibliografski opis neknjižne građe. / preporučila Komisija za pregled ISBDa; odobrio Stalni odbor Sekcije za katalogizaciju Međunarodne federacije bibliotekarskih društava i ustanova; [s engleskoga prevela, hrvatske primjere odabrala i izradila V. Juričić]. Prerađeno izd. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1993.

⁴ ISBD(ER): Međunarodni standardni bibliografski opis elektroničke građe. Prerađeno izdanje ISBD(CF)-a: Međunarodnoga standardnoga bibliografskog opisa računalnih datoteka. / preporučila Radna grupa za pregled ISBD(CF)-a; [s engleskoga prevele, hrvatske primjere odabrale i izradile T. Buzina i S. Klarin]. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2001.

⁵ Usp. Predović, V. Razglednice kao bibliotečni materijal: Odlomci iz veće radnje. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 9, 3/4(1963), str. 114–118.

⁶ ISBD(NBM). Nav. dj., str. 79.

Razglednice su nastale 1870., devet mjeseci nakon svojih preteča, dopisnica, gotovo paralelno u Njemačkoj i Francuskoj,⁷ a predmet šire trgovine postale su 1875.⁸ Prva poznata hrvatska razglednica putovala je 1889. i prikazivala je Rijeku.⁹

Relativno su slabo vidljiva knjižnična građa, u većim knjižnicama najčešće svrstane u grafičku zbirku, a u manjim narodnim knjižnicama koje ne posjeduju grafičku zbirku, često se skupljaju unutar zavičajnih zbirki.

1.2 Digitalizacija razglednica

Kako navodi Sofija Klarin, digitalizacija je postupak prijenosa sadržaja, a najčešće i izgleda, građe u digitalni oblik skeniranjem, prijepisom, fotografiranjem ili kojim drugim načinom snimanja.¹⁰ Razglednica je cjelina koja se sastoji od strane s ilustracijom (recto) i adresne strane (verso)¹¹ i to bi trebalo uzeti u obzir prilikom njihove digitalizacije tako da se u digitalnom zapisu objave obje njezine strane.

Građa poput razglednica, koje su najčešće pohranjene unutar grafičke ili zavičajne zbirke, najčešće nije dostupna u slobodnom pristupu, nego se koristi pod posebnim uvjetima, u prostorijama knjižnice, često s odobrenjem voditelja/voditeljice zbirke ili ravnatelja/ravnateljice u manjoj knjižnici. Digitalizacijom i objavom na mrežnim stranicama matične ustanove toj se građi značajno povećava dostupnost i vidljivost. U slučajevima kada je građu nužno pregledati u fizičkom obliku radi stjecanja potpunog uvida u njezine značajke, digitalne reprodukcije mogu poslužiti za pregledavanje i odabir izvornika koje će korisnik zatražiti na uvid. Digitalizirana građa pritom korisniku štedi vrijeme koje bi inače proveo tražeći građu uloženu u mape ili kutije u knjižnici. Digitaliziranoj građi nužno je pridružiti odgovarajuće metapodatke jer oni pojednostavljuju njezino korištenje i otklanjaju ili u velikoj mjeri smanjuju „potrebu za posredovanjem osoblja ustanove između korisnika i građe“,¹² a ujedno omogućuju oblikovanje digitalne zbirke koja „nije ograničena fizičkom lokacijom, pa samo pridruženi metapodaci predstavljaju ono što skup digitalnih jedinica čini zbir-

⁷ Usp. Leko, K. Umijeće sakupljanja razglednica. Rijeka: Ex Libris, 2015. Str. 23–24.

⁸ Usp. Predović, V. Nav. dj., str. 112.

⁹ Usp. Leko, K. Nav. dj., str. 30.

¹⁰ Klarin, S. Digitalne reprodukcije: Model i elementi kataložnog opisa. // 7. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: Mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: Zbornik radova. / uredila T. Katić. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. str. 88.

¹¹ Usp. Leko, K. Nav. dj., str. 65.

¹² Smjernice za odabir građe za digitalizaciju: Radna verzija. // Nacionalni projekt Hrvatska kulturna baština: Digitalizacija arhivske, knjižnične i muzejske građe. / Ministarstvo kulture Republike Hrvatske = Ministry of Culture, Republic of Croatia. Zagreb, studeni 2007. Str. 3. [citirano: 2021–02–0] Dostupno i na: https://bib.irb.hr/datoteka/590089.smjernice_odabir.pdf.

kom“,¹³ za razliku od zbirke u fizičkom prostoru koja se može smjestiti tako da je jasno da se radi o zbirci.

Postavlja se pitanje načina kataložne obrade digitalnih reprodukcija razglednica. Tinka Katić smatra da je temeljno pitanje je li digitalna reprodukcija naprosto kopija izvornika ili predstavlja novo izdanje,¹⁴ na što se nadovezuje pitanje hoće li se digitalni oblik opisivati u zasebnom kataložnom zapisu ili će se podaci o njemu navesti u zapisu izvornika,¹⁵ ako kataložni zapis izvornika postoji.

Sofija Klarin smatra da je „oslanjanje na nacionalna kataložna pravila uvijek (...) dobar korak u rješavanju problema katalogiziranja čak i kad se radi o građi koja nije obuhvaćena kataložnim pravilima“.¹⁶ Citirana autorica ističe kako *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga* Eve Verone (u daljnjem tekstu *PPIAK*) donosi jasan konceptualni model opisa faksimilnog pretiska koji se, zbog sličnosti odnosa prema reproduciranom dokumentu, može primijeniti i na opis digitalnih reprodukcija.¹⁷ Analogno, Tinka Katić navodi da *PPIAK* definira faksimilni pretisak ili drugi pretisak kao novo izdanje¹⁸ i po analogiji zaključuje da su u istom smislu i digitalne reprodukcije nova izdanja.¹⁹

Ako se izrađuju zasebni kataložni zapisi, mora se točno odrediti njihov sadržaj, tj. koliko će se podataka o izvorniku ponoviti u zapisu o njegovoj digitalnoj reprodukciji,²⁰ a „ (...) ako se digitalno izdanje opisuje u istom zapisu s izvornikom, rezultat pretraživanja neće biti vjerodostojan, tj. neće korisniku dati potpunu informaciju o svim izdanjima.“²¹

Katalog na mreži omogućuje povezivanje kataložnih zapisa izvornika i reprodukcija čime se ostvaruje funkcija sindetičkog kataloga²² putem kojega korisnici mogu steći uvid u sve pojavne oblike jednog djela. Pri digitalizaciji je nužno voditi računa o zaštiti autorskih i srodnih prava²³ i mogućnosti dugoročnog pristupa građi. To uključuje praćenje razvoja tehnologije koji se očituje kao promjena medija za pohranu informacija, uređaja na kojima se informacije prikazuju i formata

¹³ Ille, J.; I. Meić. Digitalizirana zagrebačka baština: Raznolike uloge digitalnih zbirki Knjižnica grada Zagreba. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 55, 2(2012), str. 137–148.

¹⁴ Usp. Katić, T. Digitalizacija stare građe. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 46, 3/4(2003), str. 39.

¹⁵ Usp. Isto.

¹⁶ Klarin, S. Nav. dj., str. 88.

¹⁷ Isto.

¹⁸ Usp. Verona, E. *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1983–1986. Dio 2: Kataložni opis, 1983. Čl. 201, 1.

¹⁹ Usp. Katić, T. Nav. dj., str. 40.

²⁰ Isto, str. 39.

²¹ Isto, str. 40.

²² Usp. Klarin, S. Nav. dj., str. 87–88.

²³ Usp. Smjernice za odabir građe za digitalizaciju: Radna verzija. Nav. dj., str. 5.

podataka.²⁴ To se naziva očuvanjem koje se „na najapstraktnijoj razini svodi na očuvanje pristupa“,²⁵ a građa je uspješno očuvana ako joj je moguće pristupiti i iščitati njezin sadržaj, bez obzira na oblik toga sadržaja.²⁶

2. Katalogizacija razglednica i njihovih digitalnih reprodukcija po ISBD-u

Tiskane razglednice spadaju u neknjižnu grafičku građu, pa se katalogiziraju prema odredbama ISBD(NBM)-a ili objedinjenog ISBD-a, a digitalne reprodukcije razglednica spadaju u elektroničku građu, pa se katalogiziraju prema odredbama ISBD(ER)-a ili objedinjenog ISBD-a. U radu je uzeto u obzir da sve hrvatske knjižnice nisu prihvatile izradbu kataložnih opisa prema objedinjenom ISBD-u, već da i dalje koriste specijalizirane ISBD-ove. Iako se može sa sigurnošću ustvrditi da same norme nude, barem okvirne, odgovore na neka pitanja koja se postavljaju u ovom radu, određena nedosljednost hrvatske kataložne prakse po pitanju obrade razglednica ukazuje na potrebu bavljenja tom problematikom. Također, dijakronijski prikaz korištenja odredbi ne bi bio primjeren jer uvid u hrvatsku kataložnu praksu ne ukazuje da su se specijalizirani ISBD-ovi u potpunosti prestali koristiti, odnosno da se u potpunosti prešlo na objedinjeni ISBD.

Kataložni opis prema odredbama ISBD(NBM)-a i ISBD(ER)-a sastoji se od 8 skupina, a kataložni opis prema objedinjenom ISBD-u sadrži i Skupinu 0: Oblik sadržaja i vrsta medija, pa se ovdje opis sastoji od 9 skupina.

Čest je slučaj da na razglednici nisu navedeni autor i godina izdavanja, a ponekad ni nakladnik ni mjesto izdavanja. Kako bi se utvrdili nedostatni podaci, trebalo bi provesti primjerenu potragu koja bi, međutim, predugo trajala, pa se ona za razglednice najčešće ne provodi, a u kataložnim opisima navode se podaci koje se mogu pronaći na građi. Ako ne možemo utvrditi godinu izdavanja niti tiskanja razglednice, a razglednica je putovala poštanskim prometom, prema kartofilskim se pravilima u opisu navodi godina putovanja koja se preuzima iz poštanskog žiga ili pošiljateljve bilješke, što se naziva relativnim datumiranjem,²⁷ odnosno prema kataložnim odredbama približnim utvrđivanjem godine izdavanja.

²⁴ Usp. Willer, M. Metapodaci za dugoročnu zaštitu elektroničke građe. // 5. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: Mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: Zbornik radova. / uredile M. Willer i T. Katić. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2002. Str. 56.

²⁵ Stančić, H. Očuvanje elektroničkih informacijskih objekata: Arhivi, knjižnice, muzeji – zajednička koncepcija. // 7. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: Mogućnost suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: Zbornik radova. / uredila T. Katić. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 29.

²⁶ Isto.

²⁷ Usp. Leko, K. Nav. dj., str. 57.

2.1 Izvori podataka

U raznovrsnoj ponudi neknjižne građe ponekad nije lako odlučiti odakle preuzeti podatke jer „ne postoji naslovna strana odnosno samo jedan odgovarajući izvor podataka.“²⁸

Ovdje prvo treba navesti oblike, barem one najčešće, u kojima se razglednice mogu pojaviti. To su:

1. razglednica (tiskana) – materijalni predmet
2. mapa s razglednicama (tiskana) – materijalni predmet koji se sastoji od spremnice i razglednica
3. razglednica – digitalna reprodukcija.

Kad se govori o izvorima podataka, u ISBD(NBM)-u navodi se redosljed po prednosti izvora.²⁹ Prednost se daje samoj jedinici građe, zatim izvorima trajno vezanima s jedinicom građe i na kraju spremnicama i drugoj popratnoj građi.³⁰ Analogno su propisani izvori podataka u ISBD(ER)-u, samo se ovdje umjesto jedinice građe kao izvori navode unutarnji izvori podataka elektroničke građe, npr., naslovni zaslون, glavni izbornik, podaci o programu, prvi prikaz podataka, zaglavlje datoteke, osobito u retku *Predmet*, naslovnica, zaglavlje TEI (engl. text encoding initiative) ili drugi istaknuti podaci koji identificiraju djelo i oni imaju prednost pred svim ostalim izvorima.³¹ Ako se navedeni unutarnji izvori podataka razlikuju u stupnju potpunosti, prednost imaju izvori koji daju najpotpunije podatke.³²

Objedinjeni ISBD propisuje bibliografski opis svih vrsta knjižnične građe pa donosi općenite propise, a uz njih se navode dodatni propisi specifični za pojedine vrste građe. Tako se ovdje razlikuju *osnova za opis*³³, koja se odnosi na sve vrste građe i *izvori podataka s prednošću*³⁴, koji su specifični za vrstu građe koja se opisuje.

Od podataka relevantnih za razglednice, ističu se izvori podataka s prednošću za kartografsku građu i nepokretne slike i oni se biraju propisanim redosljedom izvora prema prednosti. Izvori podataka s prednošću za elektroničku građu koji su u ovom radu relevantni za digitalne reprodukcije razglednica jesu:

- a) „izvor koji identificira jedinicu građe kao cjelinu i unutarnji je dio same jedinice, poput naslovnog zaslona, glavnog izbornika, podataka o programu, zaglavlja datoteke (...)
- b) izvor koji identificira jedinicu građe kao cjelinu i javlja se na materijalnom nositelju ili njegovim naljepnicama

²⁸ ISBD(NBM). Nav. dj., str. 17.

²⁹ Isto.

³⁰ Isto, str. 17–18.

³¹ Usp. ISBD(ER). Nav. dj., str. 32.

³² Isto, str. 33.

³³ Usp. ISBD. Objedinjeno izd., str. 21.

³⁴ Isto, str. 22.

- c) spremnica koju je objavio nakladnik, proizvođač ili izrađivač
- d) dokumentacija ili druga popratna građa (npr. pismo nakladnika) koja identificira jedinicu građe.³⁵

Kad se navedeno primijeni na razglednice, osnova za opis je razglednica, odnosno obje njezine strane. Ako se radi o cjelini koja se sastoji od više razglednica i pripadajuće spremnice i ako su na spremnici navedeni potpuni podaci o razglednicama koje sadrži, ona se koristi kao izvor podataka za opis cjeline, a dodatno se mogu opisati pojedinačni primjerci razglednica. Kod digitalne reprodukcije razglednice, osnova za opis su svi zapisi sadržani u datoteci, uključujući eventualno pridružene metapodatke, bilo da su oni sadržani kao zapis unutar datoteke ili su pridruženi na neki drugi način.

SKUPINA 0: OBLIK SADRŽAJA I VRSTA MEDIJA

Budući da je građa obuhvaćena suvremenim knjižničnim katalogima vrlo složena s obzirom na sadržaj i vrstu medija, Skupina 0: Oblik sadržaja i vrsta medija uvedena je s ciljem da na početku bibliografskog opisa pruži odgovarajuću informaciju o obliku ili oblicima u kojima je sadržaj građe iskazan, vrsti nositelja putem kojeg se sadržaj građe prenosi i načinu na koji joj se može pristupiti,³⁶ tj. je li za pristup građi nužan neki uređaj ili joj se može pristupiti neposredovano.

Ova je skupina uvedena u objedinjenom ISBD-u (u daljnjem tekstu samo ISBD), objavljenom 2011., u hrvatskom prijevodu 2014., a svrha joj je da se korisnicima kataloga „pomogne u identifikaciji i odabiru jedinica građe sukladno njihovim potrebama“.³⁷ U ISBD(ER)-u i ISBD(NBM)-u opća oznaka građe je neobvezni element Skupine 1: Stvarni naslovi i podaci o odgovornosti i, ako se navodi, upisuje se u uglatoj zagradi, odmah nakon glavnog stvarnog naslova.^{38,39} Zaključeno je, međutim, da pri uporabi za građu u viševrstnim formatima i medijima „izrazi za opću oznaku građe odražavaju zbunjujuću mješavinu fizičkih formata, vrste građe, vrste nositelja i onoga što se bilježi u napomenama (npr. brajica)“⁴⁰ što je utjecalo na formiranje skupine 0.

Skupina 0 sadrži dva elementa: (1) oblik sadržaja i (2) vrstu medija i oba su elementa obvezna. Uz oblik sadržaja, kad je moguće, u obloj se zagradi navodi jedno ili više obilježja sadržaja.

³⁵ Isto, str. 25.

³⁶ Isto, str. 35.

³⁷ Isto.

³⁸ Usp. ISBD(NBM). Nav. dj., str. 21, 26–27, 74–80.

³⁹ Usp. ISBD(CR). Nav. dj., str. 38, 45, str. 111–118.

⁴⁰ Delsey, T. The logical structure of the Anglo-American Cataloguing Rules. 1998–1999. Citirano prema: Escolano Rodriguez, E. Uvod. // ISBD: Međunarodni standardni bibliografski opis. Objedinjeno izd. Nav. dj., str. XX.

Kategorija oblika sadržaja iskazuje temeljni oblik u kojem je sadržaj jedinice građe izražen, a sastoji se od jednog ili više izraza s popisa mogućih oblika sadržaja.⁴¹ Ako se sadržaj jedinice građe može izraziti s više izraza s popisa, navode se svi, a iznimno se može upotrijebiti izraz viševrtni oblici građe.⁴²

Za razglednicu se koristi oblik sadržaja: Slika

Pravilo je da se opisuje „(...) jedinica građe onako kako ju je objavio nakladnik, proizvođač, raspačavatelj itd. Ni jedan se dio jedinice građe ne može smatrati propisanim izvorom ako nije dio jedinice građe kako je objavljena.“⁴³ Zato poštanski pečat i tekst koji je pošiljatelj napisao na razglednici nisu propisani izvori podataka i zato se za razglednicu ne može dodati oblik sadržaja tekst, iako ga razglednica može sadržavati ako ga je pošiljatelj napisao. S poštanskog pečata se najčešće preuzima godina kad se primjenjuje približno određivanje godine izdavanja, kad godina izdavanja razglednice nije poznata i ona se u Skupini 4: Izdavanje, proizvodnja, raspačavanje itd. navodi u uglatoj zagradi, jer nije preuzeta iz propisanog izvora podataka. U Skupini 7: Napomena tada se navodi podatak o godini putovanja razglednice.

Potkategorija obilježja sadržaja pobliže određuje oblik sadržaja i navodi se u obloj zagradi odmah nakon njega i, kako ističe Ana Barbarić, predstavlja kvalifikator koji određuje vrstu, pokret, dimenzionalnost i osjet.⁴⁴ Ta je potkategorija obvezna kad je primjenjiva. Navodi se jedan ili više izraza s postojećeg popisa,⁴⁵ a uz oblik sadržaja slika može stajati obilježje sadržaja koje se koristi isključivo uz oblik sadržaja slika i služi za određivanje pokreta, pa slika može biti nepokretna, čime se označuje nepomična slika ili pokretna, čime se označuje „slikovni sadržaj koji se opaža kao pomičan, obično brzom izmjenom slika u slijedu“.⁴⁶ Razglednica sadrži jednu ili više nepokretnih slika, pa se u skladu s time opisuje kao:

Slika (nepokretna)

Daljnje obilježje sadržaja koje dodatno određuje sliku govori o „broju prostornih dimenzija u kojima se slikovni sadržaj jedinice građe opaža“⁴⁷ pa slikovni sadržaj može biti dvodimenzionalan ili trodimenzionalan.⁴⁸ Razglednica sadrži dvodimenzionalni slikovni sadržaj. Kad se oblik sadržaja proširuje s dva ili više

⁴¹ Usp. ISBD. Objedinjeno izd. Nav. dj., str. 37–38.

⁴² Isto, str. 37.

⁴³ Isto, str. 26.

⁴⁴ Usp. Barbarić, A. Skupina 0 Ujednačenoga izdanja ISBD-a iz 2011. ili Kako smo od opće oznake građe došli do oblika sadržaja i vrste medija. // 14. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: Mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: Zbornik radova. / uredili S. Faletar Tanacković i D. Hasenay. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 30.

⁴⁵ Isto, str. 39–40.

⁴⁶ ISBD. Objedinjeno izd. Nav. dj., str. 37.

⁴⁷ Isto, str. 39.

⁴⁸ Isto.

obilježja sadržaja, oni se navode u jednoj obloj zagradi i međusobno odvajaju razmakom, točkom – zarezom i razmakom (;). Kad se primijeni to dodatno obilježje sadržaja, razglednica se opisuje kao:

Slika (nepokretna ; dvodimenzionalna)

Treće obilježje sadržaja primjenjivo na sliku određuje osjet, odnosno „ukazuje na ljudsko osjetilo kojim se opaža sadržaj jedinice građe, onako kako je objavljena“.⁴⁹ Slika tako može biti vizualna ili taktilna. Vizualna slika namijenjena je opažanju osjetilom vida, a taktilna osjetilom opipa i namijenjena je slijepim i slabovidnim osobama. U skladu s time, razglednice se mogu opisati sljedećim oblicima i obilježjima sadržaja:

Slika (nepokretna ; dvodimenzionalna ; vizualna)

i

Slika (nepokretna ; dvodimenzionalna ; taktilna)

Kategorija vrste medija označava „vrstu ili vrste nositelja koji su korišteni za prijenos sadržaja jedinice građe“, odnosno „format medija pohrane i kućište nositelja u kombinaciji s vrstom uređaja za posredovanje nužnim za prikazivanje, pregledavanje, pokretanje itd. sadržaja jedinice građe“.⁵⁰ Navodi se jedan ili više izraza s postojećeg popisa ili „istoznačnice na jeziku i pismu koje je odabrala kataložna agencija“.⁵¹ Za jedinice građe mješovitih medija, navode se svi dijelovi ako su podjednako važni, tj. nema prevladavajućeg, a za jedinice građe za koje se mogu primijeniti tri ili više vrsta medija, iznimno se može upotrijebiti izraz viševrnsni mediji.⁵²

Tiskane razglednice opisuju se kao neposredovane jer za njihovo pregledavanje nije potreban nikakav uređaj, a digitalne reprodukcije razglednica označuju se kao elektroničke jer je za njihovo korištenje nužno računalo. Razglednice bi mogle biti pohranjene i kao mikrooblici ili dijapozitivi i tada bi vrsta slike kao medija bila određena kao mikrooblik, odnosno projicirana. Budući da su predmet ovoga rada samo tiskane razglednice i daljinski dostupne razglednice u elektroničkom obliku, predmet opisa bit će samo te dvije vrste medija.

U skladu s navedenim, u skupini 0 razglednica može se pojaviti u sljedećim oblicima:

Tiskana razglednica:

Slika (nepokretna ; dvodimenzionalna ; vizualna) : neposredovana

Taktilna razglednica za slijepe osobe:

⁴⁹ Isto, str. 40.

⁵⁰ Isto, str. 41.

⁵¹ Isto.

⁵² Isto.

Slika (nepokretna ; dvodimenzionalna ; taktilna) : neposredovana

Digitalna reprodukcija razglednice:

Slika (nepokretna ; dvodimenzionalna ; vizualna) : elektronička

Budući da se taktilna razglednica ne može reproducirati u vizualnom digitalnom obliku, taj se oblik niti ne opisuje.

Ovdje bi mogle biti opisane još neke vrste razglednica, poput onih koje proizvode zvukove ili razglednica koje sadrže mehaničke dijelove, ali one su relativno rijetke i u ovom radu neće biti obrađene.

2.2. Pregled i usporedba prema skupinama

SKUPINA 1: STVARNI NASLOVI I PODACI O ODGOVORNOSTI

Vežano za elemente skupne 1, ističemo kako je opća oznaka građe prema ISBD(NBM)-u za tiskane razglednice Grafička građa,⁵³ a za digitalne reprodukcije razglednica u ISBD(ER)-u preporučuje se oznaka Elektronička građa.⁵⁴

Prema ISBD-u opća oznaka građe nije dio skupine 1, nego se srodni podaci detaljnije i opširnije opisuju u Skupini 0: Oblik sadržaja i vrsta medija.

Ako je razglednica tiskana bez naslova, „stvarni se naslov dodjeljuje i bilježi u uglatoj zagradi“.⁵⁵

Ako razglednica prikazuje motiv iz nekoga grada, npr. ulicu ili trg, naziv grada tretira se kao glavni stvarni naslov, a ulica odnosno trg kao podnaslov. Ako je naslov naveden na više jezika, naslovi na stranim jezicima tretiraju se kao usporedni stvarni naslovi.⁵⁶ Nije sporno da takve odredbe mogu dovesti do većeg broja razglednica s istim ili sličnim stvarnim naslovima, što može otežati identifikaciju, barem po tom elementu. No treba uzeti u obzir narav i svrhu ISBD-a kao norme, a riječ je o bibliografskom ili kataložnom opisivanju jedinice građe gdje se prednost daje podacima zabilježenim na građi. U današnjim katalozima u jedinstvenom strojno čitljivom zapisu obuhvaćeni su i elementi iz područja stvarne obrade poput primjerice ključnih riječi ili slobodno oblikovanih predmetnica. Po mišljenju autora ovoga rada ne treba se težiti promjeni nekih uvriježenih odredbi koje su izdržale i test vremena da bi se nadoknadili propusti iz nekih drugih područja obrade koja nisu obuhvaćena ISBD-om.

Kao što je već rečeno, poštanski pečat otisnut na razglednicama koje su putovale poštanskim prometom ne može se smatrati propisanim izvorom podataka, jer

⁵³ Usp. ISBD(NBM). Nav. dj., str. 77.

⁵⁴ Usp. ISBD(ER). Nav. dj., str. 45.

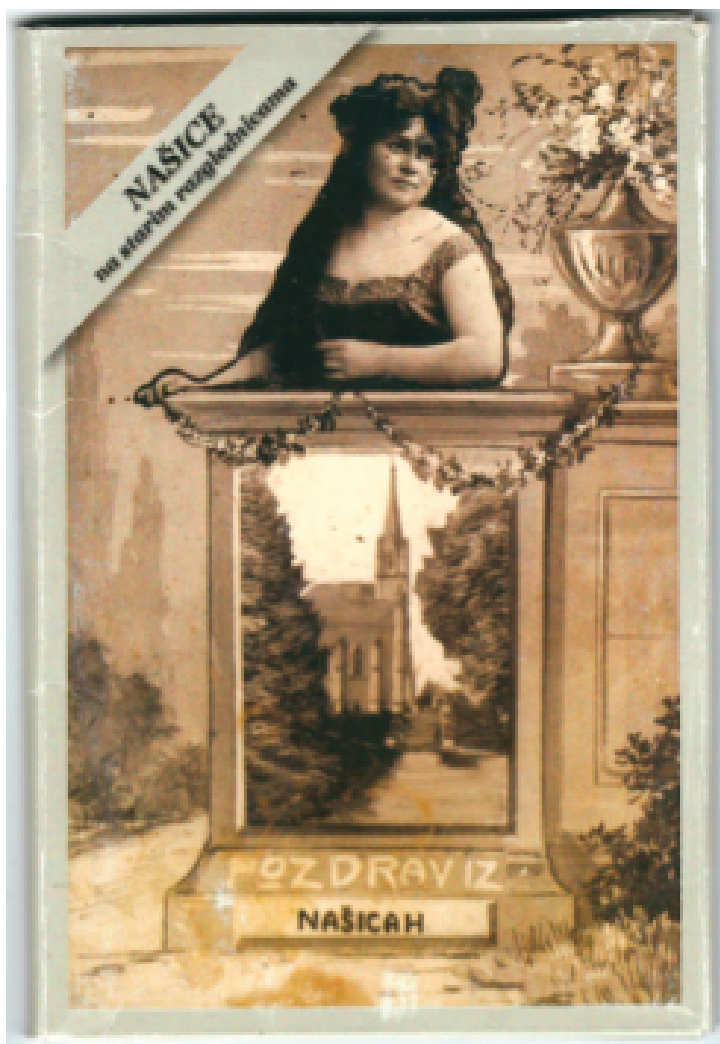
⁵⁵ Usp. ISBD. Objedinjeno izd. Nav. dj., str. 56.

⁵⁶ Isto, str. 65.

„ni jedan dio jedinice građe ne može se smatrati propisanim izvorom podataka ako nije dio jedinice građe kako je objavljena“.⁵⁷

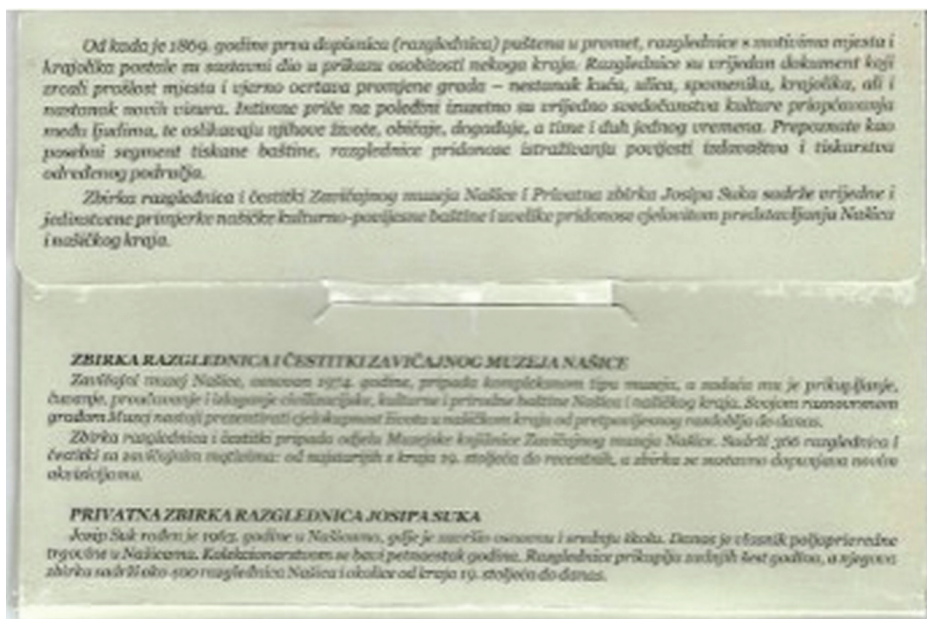
Primjeri:

Primjer 1: Mapa u obliku spremnice s razglednicama *Našice na starim razglednicama* : pozdrav iz *Našicah* (slike 1 i 2)

Slika 1. Mapa s razglednicama *Našice na starim razglednicama* : pozdrav iz *Našicah* (prednja strana spremnice)

⁵⁷ Isto, str. 26.

Slika 2. Mapa s razglednicama Našice na starim razglednicama : pozdrav iz Našicah (stražnja strana spremnice)

ISBD(NBM)

U kataložnom opisu opisuje se mapa kao cjelina. Budući da se u spremnici nalazi više jedinica građe, a zajednički stvarni naslov naveden je samo na spremnici, ona se izabire kao izvor podataka za glavni stvarni naslov. Na spremnici su upisana dva podatka: Našice na starim razglednicama i Pozdrav iz Našicah. Nijedan od dvaju podataka nije grafički istaknut, a raspoređeni su tako da se ne može reći da je jedan podređen drugom. Za izbor stvarnog naslova ovdje je ključan kriterij preciznije reprezentacije sadržaja mape, pa će kao glavni stvarni naslov biti izabran izraz Našice na starim razglednicama, a izraz Pozdrav iz Našicah upisat će se kao podnaslov. Odmah nakon naslova, prije podnaslova, u uglatoj se zagradi upisuje opća oznaka građe koja je neobvezni element, što znači da se može navesti, ali ne mora.

Na spremnici je navedeno jedno korporativno tijelo, Zavičajni muzej Našice, i jedna osoba, Josip Suk te podaci o njihovim zbirkama zavičajnih razglednica. Jasno je da oni nisu autori fotografija reproduciranih na razglednicama, dakle onoga što čini intelektualni ili umjetnički sadržaj razglednica. S druge strane Zavičajni muzej Našice i Josip Suk vlasnici su izvornika razglednica čiji pretisci čine sadržaj mape, a na svakom je pretisku navedeno tko je od njih vlasnik izvornika. Nadalje, da bi spre-

mnica s razglednicama bila objavljena, moralo se odabrati razglednice za reprodukciju i odlučiti da se one smjeste u spremnicu dizajniranu i proizvedenu za to izdanje. Također, na reprodukciji svake razglednice na adresnoj (*verso*) strani tiskan je kratki tekst u kojem je navedeno koje je godine izvornik reprodukcije putovao poštanskim prometom i naziv i kratka povijest glavnog motiva s reproducirane fotografije. Ta se aktivnost može smatrati analognom priređivačkoj ulozi pri sastavljanju zbirke pripovijedaka, gdje se doprinos iskazuje u izboru i poretku priča u zbirci, a ovdje u izboru razglednica i odgovornosti za oblik i sadržaj spremnice, a prema ISBD(NB-M)-u podatak o odgovornosti može se odnositi i na urednički odnosno priređivački doprinos.⁵⁸ „Podatak o odgovornosti prenosi se u opis onako kako je naveden na jedinici“⁵⁹, ali „kad veza između podatka o odgovornosti i stvarnog naslova nije jasna, u uglatoj zagradi dodaje se spojna riječ ili kratka izreka“.⁶⁰ Iz navedenih razloga Zavičajnom muzeju Našice i Josipu Suku pripisuje se priređivačka odgovornost i u uglatoj se zagradi dodaje spojna riječ – priredili.

Skupina 1 po ISBD(NBM)-u glasi:

Našice na starim razglednicama [Grafička građa] : pozdrav iz Našicah / [priredili] Zavičajni muzej Našice, Josip Suk

ISBD

Analogno je po ISBD-u, samo se ovdje ne navodi opća oznaka građe koja se po ISBD-u opširnije obrađuje u SKUPINI 0: OBLIK SADRŽAJA I VRSTA MEDIJA.

SKUPINA 1 po ISBD-u i za mapu s razglednicama u materijalnom obliku i za njezinu digitalnu reprodukciju glasi:

Našice na starim razglednicama : pozdrav iz Našicah / [priredili] Zavičajni muzej Našice, Josip Suk

ISBD(ER)

Budući da je u ovom radu predmet analize samo daljinski dostupna elektronička građa, izvor podataka može biti jedino digitalna reprodukcija jedinice građe, tj. *recto* i *verso* strana digitalne reprodukcije razglednica i spremnice u obliku mape i eventualni metapodaci dodani prilikom digitalizacije. „Ako izvor podataka nije pronađen na građi, mogu se koristiti izvori izvan jedinice građe, kao na primjer katalog, bibliografija ili prikaz.“⁶¹

Za digitalnu reprodukciju mape s razglednicama Našice na starim razglednicama : pozdrav iz Našicah skupina 1 po ISBD(ER)-u glasi:

⁵⁸ Usp. ISBD(NBM). Nav. dj., str. 30–31.

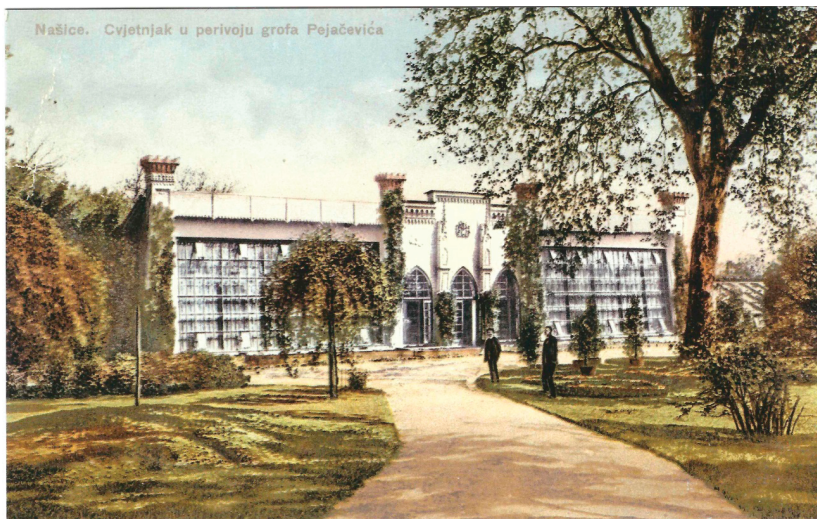
⁵⁹ Isto, str. 33.

⁶⁰ Isto, str. 34.

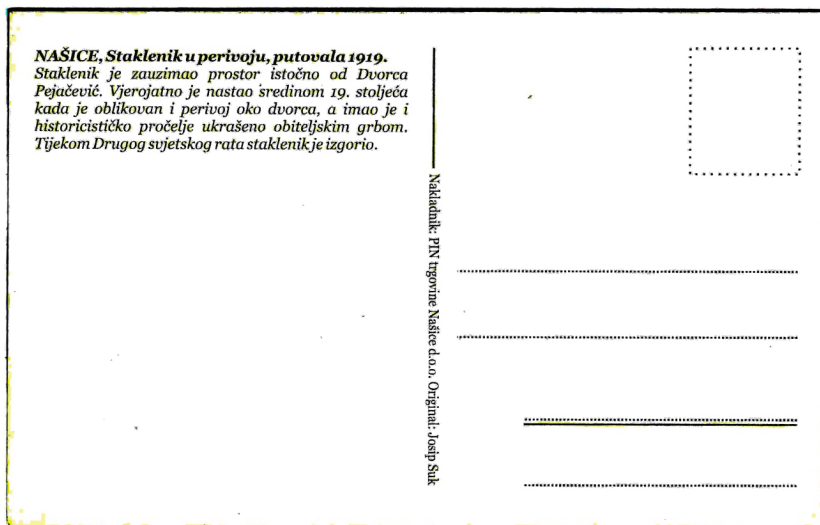
⁶¹ Usp. ISBD(ER). Nav. dj., str. 26.

Našice na starim razglednicama [Elektronička građa] : pozdrav iz Našicah / [priređili] Zavičajni muzej Našice, Josip Suk

Primjer 2: Razglednica Našice : cvjetnjak u perivoju grofa Pejačevića (slike 3 i 4)

Slika 3. Razglednica Našice : cvjetnjak u perivoju grofa Pejačevića (recto)

Slika 4. Razglednica Našice : cvjetnjak u perivoju grofa Pejačevića (verso)

ISBD(NBM)

U kataložnom opisu opisuje se razglednica Našice : cvjetnjak u perivoju grofa Pejačevića (slike 3 i 4), koja je zapravo pretisak starije razglednice, što je vidljivo iz bilješke na *verso* strani razglednice u kojoj se navodi da je izvornik putovao 1919. Na *recto* strani razglednice navedeno je: „Našice. Cvjetnjak u perivoju grofa Pejačevića“ iz čega je jednostavno izraz Našice izabrali kao glavni stvarni naslov, a izraz Cvjetnjak u perivoju grofa Pejačevića kao podnaslov razglednice.

Na *verso* strani razglednice navedeno je: „Nakladnik: PIN trgovine Našice d. o. o. Original: Josip Suk“. Budući da je na spremnici Josip Suk naveden kao kolekcionar razglednica, može se pretpostaviti da je on vlasnik izvornika čiji je razglednica koja se opisuje pretisak, pa mu se ne može pripisati odgovornost za umjetnički ili intelektualni sadržaj razglednice, a ovdje nema uredničkog doprinosa kao u primjeru mape s razglednicama pa se Josip Suk ne navodi kao podatak o odgovornosti koji se odnosi na razglednicu.

U skladu s navedenim, naslov, opća oznaka građe i podnaslov upisuju se na sljedeći način:

Našice [Grafička građa] : cvjetnjak u perivoju grofa Pejačevića

ISBD

U kataložnom opisu po ISBD-u, glavni stvarni naslov i podnaslov preuzimaju se kao i kod ISBD(NBM)-a. Opće oznake građe ovdje nema, budući da su srodni podaci navedeni u skupini 0.

U skladu s navedenim, naslov i podnaslov i za razglednicu i za njezinu digitalnu reprodukciju glase:

Našice : cvjetnjak u perivoju grofa Pejačevića

ISBD(ER)

Po pravilima ISBD(ER)-a katalogizira se digitalna reprodukcija razglednice pri čemu se glavni stvarni naslov i podnaslov preuzimaju kao i kod ISBD(NBM)-a i ISBD-a, a jedina razlika je neobvezni element opća oznaka građe koji je u ovom slučaju Elektronička građa.

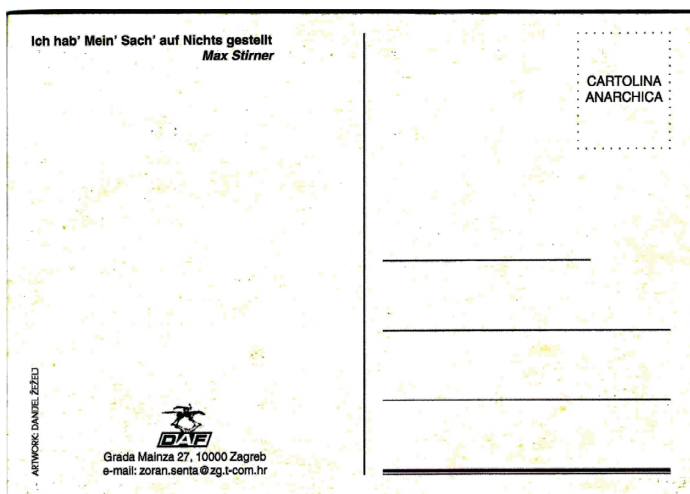
Skupina 1 glasi:

Našice [Elektronička građa] : cvjetnjak u perivoju grofa Pejačevića

Primjer 3: Razglednica *Ni dieu ni maitre* (slike 5 i 6)

Slika 5. Razglednica *Ni dieu ni maitre* (recto)

Slika 6. Razglednica *Ni dieu ni maitre* (verso)

ISBD(NBM)

Na *recto* strani razglednice Ni dieu ni maitre (slike 5 i 6) malim početnim slovom naveden je naslov razglednice (ni dieu ni maitre), ali će u skupini 1 biti upisan velikim početnim slovom u skladu s pravilom da je prvo slovo prve riječi u svakoj skupini ISBD-a veliko⁶² i pravilom da se glavni stvarni naslov prenosi doslovno iz propisanog izvora podataka, ali se pritom velika slova i interpunkcija ne moraju vjerno preuzimati.⁶³ Na *verso* strani razglednice naveden je podatak o odgovornosti koji se odnosi na intelektualni ili umjetnički sadržaj razglednice (artwork: Danijel Žeželj) i on se prenosi u opis onako kako je naveden na jedinici građe,⁶⁴ s izuzetkom dvotočke koja predstavlja interpunkcijski znak koji se predložka ne prenosi u kataložni opis. U uglatoj zagradi navodi se neobvezni element opća oznaka građe.

SKUPINA 1 po ISBD(NBM)-u glasi:

Ni dieu ni maitre [Grafička građa] / artwork Danijel Žeželj

ISBD

U ISBD-u vrijede načelno jednake odredbe kao i u ISBD(NBM)-u, tako da ih nećemo ponavljati. Prema već spomenutim odredbama ISBD-a, opće oznake građe ovdje nema, pa skupina 1 po ISBD-u i za razglednicu i za njezinu digitalnu reprodukciju glasi:

Ni dieu ni maitre / artwork Danijel Žeželj

ISBD(ER)

U načelu je jednako i u ISBD(ER)-u s tim da se prema već spomenutim odredbama navodi preporučena opća oznaka građe za elektroničku građu, pa skupina 1 po ISBD(ER)-u za digitalnu reprodukciju razglednice glasi:

Ni dieu ni maitre [Elektronička građa] / artwork Danijel Žeželj

SKUPINA 2: IZDANJE

Podatak o izdanju nije uobičajen na tiskanim razglednicama. Moglo bi se govoriti o nepromijenjenim otiscima od istoga tiskarskog sloga, a ne o novim izdanjima, ali ni ti podaci o eventualnim novim otiscima ne navode se na građi.

Podatak o izdanju može se naći kod tiskanih reprodukcija izvornika, kao što je slučaj kod razglednice *Našice : cvjetnjak u perivoju grofa Pejačevića* (slike 3 i 4), a čest je i u opisu digitalnih reprodukcija razglednica u slučajevima kad se digitalno izdanje razglednice smatra novim izdanjem, kao što je to na portalu Digitalizirana zagrebačka baština Knjižnica grada Zagreba, gdje se za svaku digitalnu reprodukciju razglednice navodi da se radi o elektroničkom izdanju izvornika.⁶⁵

⁶² Usp. ISBD(NBM). Nav. dj., str. 19.

⁶³ Isto, str. 25.

⁶⁴ Isto, str. 33.

⁶⁵ Usp. Grafička građa. Digitalizirana zagrebačka baština. // Knjižnice grada Zagreba. [citirano: 2020-08-20]. Dostupno na: <https://digitalnezbirke.kgz.hr/?object=list&c2o=17259&mr%5B17055%5D=a>.

Primjer 1: Mapa u obliku spremnice s razglednicama *Našice na starim razglednicama : pozdrav iz Našicah* (slike 1 i 2)

ISBD(NBM)

Budući da se radi o mapi kao cjelini na kojoj nije naveden podatak o izdanju i koja sadrži reprodukcije razglednica izvorno objavljenih samostalno i različitih godina, mapa kao cjelina ne može se katalogizirati kao reprodukcija izvornika, pa se u opisu po ISBD(NBM)-u skupina 2 ne navodi.

ISBD

Za mapu s razglednicama u materijalnom obliku skupina 2 se ne navodi iz istih razloga kao i kod ISBD(NBM)-a.

Za digitalnu reprodukciju mape s razglednicama podatak o izdanju navodi se u uglatoj zagradi jer nije preuzet iz izvora podataka s prednošću, pri čemu se smije koristiti standardna kratica *izd.*, pa skupina 2 ima sljedeći oblik:

[Elektroničko izd.]

ISBD(ER)

Digitalna reprodukcija mape s razglednicama opisuje se jednako kao po pravilima ISBD-a, pa SKUPINA 2 glasi:

[Elektroničko izd.]

Primjer 2: *Razglednica Našice : cvjetnjak u perivoju grofa Pejačevića* (slike 3 i 4)

ISBD(NBM)

Na *verso* strani razglednice (slika 4) otisnut je podatak Našice, Staklenik u perivoju, putovala 1919., iz čega se može zaključiti da se radi o reprodukciji razglednice koja je putovala 1919. Na razglednici je naveden podatak o nakladniku pretiska i o vlasniku izvornika. Budući da nijedan od ta dva podatka ne sadrži odgovornost za intelektualni ili umjetnički sadržaj izdanja odnosno pretiska razglednice, ti se podaci u skupini 2 ne navode. Na razglednici nije izrijeком navedeno da se radi o pretisku, pa se podatak o izdanju navodi u uglatoj zagradi.

Skupina 2 za reprodukciju razglednice u materijalnom obliku glasi:

[Pretisak]

ISBD

Skupina 2 za materijalnu reprodukciju razglednice po ISBD-u jednaka je kao i kod ISBD(NBM)-a:

[Pretisak]

Na digitalnoj reprodukciji razglednice koja je već sama materijalna reprodukcija izvornika, na jedinici građe nije naveden podatak o izdanju, pa će biti upisan u uglatu zagrađu. SKUPINA 2 glasi:

[Elektroničko izd. pretiska]

ISBD(ER)

Jednako kao i kod ISBD-a za digitalnu reprodukciju razglednice koja je već sama reprodukcija izvornika, SKUPINA 2 glasi:

[Elektroničko izd. pretiska]

Primjer 3: Razglednica *Ni dieu ni maitre* (slike 5 i 6)

ISBD(NBM)

Na razglednici nema podataka o izdanju, pa se skupina 2 ne navodi.

ISBD

Kao i kod ISBD(NBM)-a, skupina 2 se za razglednicu u materijalnom obliku ne navodi jer nema podataka o izdanju.

Za digitalnu reprodukciju razglednice skupina 2 glasi:

[Elektroničko izd.]

ISBD(ER)

Kao i kod ISBD-a za digitalnu reprodukciju razglednice, skupina 2 glasi:

[Elektroničko izd.]

SKUPINA 3: PODACI SPECIFIČNI ZA VRSTU GRAĐE

Naziv skupine 3 razlikuje se u ISBD-ima relevantnima za ovaj rad, pa se nazivi navode za svaku jedinicu građe posebno, kako je prikazano u tablici 1.

Tablica 1. Usporedba naziva skupine 3 u ISBD(NBM)-u, ISBD-u i ISBD(ER)-u

ISBD(NBM) ⁶⁶	Skupina 3: Podaci specifični za građu (ili za vrstu publikacije)
ISBD ⁶⁷	Skupina 3: Podaci specifični za vrstu građe
ISBD(ER) ⁶⁸	Skupina 3: Vrsta i opseg građe

ISBD(NBM)

Prema ISBD(NBM)-u skupina 3 se za neknjižnu građu ne navodi, ali se u slučaju kad se ISBD(NBM) koristi za opis jedinice građe koja po svojem sadržaju

⁶⁶ Usp. ISBD(NBM). Nav. dj., str. 42.

⁶⁷ Usp. ISBD. Objedinjeno izd.. Nav. dj., str. 119.

⁶⁸ Usp. ISBD(ER). Nav. dj., str. 67.

potpada pod drugi ISBD na koji se skupina 3 primjenjuje, preporučuje da se ona u skladu s tim ISBD-om i primijeni,⁶⁹ što u tri primjera koji se obrađuju u ovom radu nije slučaj, pa se skupina 3 ne navodi.

ISBD

Po ISBD-u Skupina 3: Podaci specifični za vrstu građe predviđena je samo za kartografsku građu, notiranu glazbu i serijske jedinice građe i sadrži podatke koji su specifični za svaku od navedenih vrsta građe.⁷⁰ Iz navedenoga se može zaključiti da se po ISBD-u skupina 3 za razglednice ne navodi.

ISBD(ER)

Prema ISBD(ER)-u svojstva elektroničke građe opisuju se oznakom vrste građe i opsegom građe. Oznaka vrste građe obvezna je, a opseg građe neobavezan je element i kad se navodi upisuje se u obloj zagradi.⁷¹ Ako postoje dvije ili više oznaka vrste građe, one se povezuju veznikom „i“.⁷²

U ISBD(ER)-u navodi se popis preporučenih oznaka vrste građe i posebnih oznaka građe u dvije varijante, zajedno s izrazom „elektronički“ i bez njega te pripadajuće definicije pojedinih oznaka vrste građe i posebnih oznaka građe.⁷³

Od preporučenih oznaka vrste građe, digitalne reprodukcije razglednica mogu se označiti izrazima:

Elektronički slikovni podaci

i

Slikovni podaci

pri čemu se oznaka vrste građe bez izraza „elektronički“ smije koristiti ako je u skupini 1, odmah nakon glavnog stvarnog naslova navedena *opća oznaka građe*, u ovom slučaju [Elektronička građa].⁷⁴

Opseg građe neobavezan je podatak. Ako je taj podatak dostupan, bibliografsko središte odlučuje hoće li ga bilježiti. Podatak se sastoji od broja datoteka u kojima su sadržani podaci ili programi i mjerne jedinice za opseg, ako je potrebno.⁷⁵

Primjer 1: Mapa u obliku spremnice s razglednicama *Našice na starim razglednicama : pozdrav iz Našicah* (slike 1 i 2)

Cjelina se sastoji od 20 razglednica i pripadajuće spremnice, svaka razglednica pohranjena je u zasebnoj datoteci i svaka sadrži dva zapisa, *recto* i *verso* stranu

⁶⁹ Usp. ISBD(NBM). Nav. dj., str. 42.

⁷⁰ Usp. ISBD. Objedinjeno izd. Nav. dj., str. 119.

⁷¹ Usp. ISBD(ER) Nav. dj., str. 67.

⁷² Isto, str. 67.

⁷³ Isto, str. 111–118.

⁷⁴ Isto, str. 68.

⁷⁵ Isto, str. 70.

razglednice. Spremnica je također spremljena u zasebnoj datoteci koja sadrži dva zapisa, prednju i stražnju stranu spremnice. Proizlazi da se cjelina sastoji od 21 datoteke, svaka datoteka sadrži dva zapisa, pa je ukupan broj zapisa 42. Podaci su slikovnog karaktera.

SKUPINA 3 s oznakom vrste građe koja sadrži izraz „elektronički“ glasi:

Elektronički slikovni podaci (21 datoteka : 42 zapisa)

Skupina 3 s oznakom vrste građe bez izraza „elektronički“, što je dozvoljeno samo kad je u skupini 1 navedena opća oznaka građe, u ovom slučaju [Elektronička građa], glasi:

Slikovni podaci (21 datoteka : 42 zapisa)

Primjer 2: Razglednica *Našice : cvjetnjak u perivoju grofa Pejačevića* (slike 3 i 4)

i

Primjer 3: Razglednica *Ni dieu ni maitre* (slike 5 i 6)

U oba primjera *recto* i *verso* slike razglednice sadržane su u jednoj datoteci slikovnog karaktera, svaka u zasebnom zapisu, pa skupina 3 s izrazom „elektronički“ glasi:

Elektronički slikovni podaci (1 datoteka : 2 zapisa)

Skupina 3 bez izraza „elektronički“, što je dozvoljeno samo kad je u skupini 1 navedena opća oznaka građe, u ovom slučaju [Elektronička građa], glasi:

Slikovni podaci (1 datoteka : 2 zapisa)

SKUPINA 4: IZDAVANJE, PROIZVODNJA, RASPAČAVANJE ITD.

Ova je skupina obrađena analogno u ISBD(NBM)-u, ISBD(ER)-u i ISBD-u, pa će za sva tri izvora biti prikazana odjednom uz navođenje razlika tamo gdje se one javljaju. Postoje neke terminološke razlike između triju navedenih izvora koje su vidljive kad se usporede elementi skupine 4 u pojedinim ISBD-ima.

Najvažnija terminološka razlika između ISBD(NBM)-a s jedne i ISBD(ER)-a i ISBD-a s druge strane je da se u ISBD(NBM)-u razlikuju pojmovi nakladnika, raspačavatelja i proizvođača, pri čemu se proizvodnjom smatra materijalna proizvodnja, a u ISBD(ER)-u je uveden pojam izrade i izrađivača koji preuzima ulogu koju je u ISBD(NBM)-u imala materijalna proizvodnja i razlikuje se od pojma proizvođača (engl. producer) koji ovdje više ne označava materijalnu proizvodnju, nego se odnosi na elektroničku građu, a u Pojmovniku ISBD-a definiran je kao „osoba ili korporativno tijelo s financijskom i/ili administrativnom odgovornošću za postupke nastanka elektroničke građe“ pri čemu se posebne odgovornosti mogu „u različitoj mjeri odnositi na stvaralačke i tehničke aspekte pojedinog djela, uključujući prikupljanje podataka i pretvorbu podataka u računalni oblik“.⁷⁶

⁷⁶ Usp. ISBD. Objedinjeno izd. Nav. dj., str. 316.

U skladu s ovom terminološkom razlikom, u daljnjem će se tekstu materijalna proizvodnja građe nazivati *izradom*.

U ISBD(ER)-u ne spominje se tiskar nego samo izrađivač, što je razumljivo jer elektronička građa nije tiskana.

Propisani izvor podataka za razglednice cijela je jedinica građe, a za njihove digitalne reprodukcije jedinica građe i popratna građa, ako postoji.⁷⁷

Primjeri

ISBD(NBM) i **ISBD** – za tiskane razglednice

Primjer 1: Mapa u obliku spremnice s razglednicama *Našice na starim razglednicama : pozdrav iz Našicah* (slike 1 i 2)

Na svakoj razglednici naveden je naziv nakladnika PIN trgovine Našice d. o. o., a iz tog se naziva može iščitati i nakladnikovo sjedište, Našice. Drugi podatak koji svaka razglednica iz mape sadrži je podatak o vlasništvu izvornika reproducirane razglednice. Podaci o izradi razglednica nisu navedeni.

Budući da mjesto izrade i podaci o odgovornosti za izradu nisu navedeni, a u slučaju kad postoje podaci o nakladniku, podatke o izradi nije nužno navesti, u SKUPINI 4 nije navedeno da su ti podaci nepoznati. Na jednoj razglednici iz mape tiskan je podatak o događaju iz 2006. godine, što znači da razglednica, pa ni mapa nisu mogle biti objavljene prije 2006., a budući da su autori ovoga rada mapu prvi put vidjeli 2016., jasno je da je mapa s razglednicama objavljena u navedenom razdoblju, pa se kao godina izdanja navodi to razdoblje, upisano u uglatoj zagradi jer nije preuzeto iz propisanih izvora podataka.

Iz navedenoga proizlazi SKUPINA 4:

Našice : PIN trgovine Našice, [između 2006. i 2016.]

Na nekim razglednicama iz mape navedeni su podaci vezani uz glavni motiv na razglednici, a ti podaci kod nekih razglednica sadrže podatak o godini kad je izvornik reprodukcije razglednice putovao i taj se podatak može navesti u SKUPINI 7: NAPOMENA.

Primjer 2: Razglednica *Našice : cvjetnjak u perivoju grofa Pejačevića* (slike 3 i 4)

Na razglednici nema podataka o tiskari, mjestu i godini tiskanja, a budući da postoje podaci o nakladniku i njegovu sjedištu, podaci o nepoznatom tiskaru i mjestu tiska se ne navode. Iz već spomenutih razloga, u uglatoj se zagradi navodi razdoblje u kojem je razglednica objavljena.

SKUPINA 4 glasi:

Našice : PIN trgovine Našice, [između 2006. i 2016.]

⁷⁷ Isto, str. 139.

Primjer 3: Razglednica Ni dieu ni maitre (slike 5 i 6)

Kao i u prethodnom primjeru, na razglednici nema podataka o tiskari, mjestu i godini tiskanja, a budući da postoje podaci o nakladniku i njegovu sjedištu, podaci o nepoznatom tiskaru i mjestu tiska se ne navode. Podatak o godini izdanja dobiven je priopćenjem nakladnika, što će biti navedeno u SKUPINI 7: NAPO-MENA, a ovdje je upisano u uglatoj zagradi jer nije preuzeto iz propisanog izvora podataka, odnosno izvora podataka s prednošću.

SKUPINA 4 glasi:

Zagreb : DAF, [2000.]

Primjeri

ISBD i ISBD(ER) – za digitalne reprodukcije razglednica i mape s razglednicama

Primjer 1: Digitalna reprodukcija mape u obliku spremnice s razglednicama *Našice na starim razglednicama : pozdrav iz Našicah* (slike 1 i 2)

Budući da je mapu s razglednicama za potrebe ovoga rada digitalizirao prvi autor rada, on se navodi kao nakladnik digitalne reprodukcije mape s pripadajućim razglednicama. Podaci su upisani u uglatoj zagradi jer nisu preuzeti iz propisanih izvora podataka, odnosno izvora podataka s prednošću, što su u ovom primjeru razglednice iz mape i zajednička spremnica. Kad mjesto izdanja i nakladnik nisu preuzeti iz propisanih izvora podataka, po ISBD(ER)-u pišu se u zajedničkoj uglatoj zagradi, odvojeni interpunkcijskim simbolom razmak, dvotočka, razmak (:),⁷⁸ a po ISBD-u svaki u svojoj uglatoj zagradi, odvojeni istim interpunkcijskim simbolom.⁷⁹ Podatak o godini izdanja nije preuzet s jedinice građe, pa se navodi u uglatoj zagradi.

SKUPINA 4 po ISBD(ER)-u glasi:

[Zagreb : D. Sablić], [2020.]

SKUPINA 4 po ISBD-u za digitalnu reprodukciju razglednice glasi:

[Zagreb] : [D. Sablić], [2020.]

Primjer 2: Razglednica Našice : cvjetnjak u perivoju grofa Pejačevića (slike 3 i 4)

i

Primjer 3: Razglednica *Ni dieu ni maitre* (slike 5 i 6)

Razglednice iz primjera 2 i 3 također su digitalizirali autori ovoga rada i podaci o tome također nisu navedeni u propisanom izvoru podataka, odnosno izvoru podataka s prednošću, što je u ovim primjerima sama razglednica, pa su podaci u skupini 4 upisani u uglatoj zagradi.

⁷⁸ Usp. ISBD(ER). Nav. dj., str. 78.

⁷⁹ Usp. ISBD. Objedinjeno izd. Nav. dj., str. 154.

SKUPINA 4 po ISBD(ER)-u glasi:

[Zagreb : D. Sablić], [2020.].

SKUPINA 4 po ISBD-u za digitalnu reprodukciju razglednice glasi:

[Zagreb] : [D. Sablić], [2020.]

SKUPINA 5: MATERIJALNI OPIS

Skupina Materijalni opis sadržava opseg, druge materijalne pojedinosti, dimenzije i podatak o popratnoj građi.⁸⁰ Jedinica građe opisuje se kako ju je objavio nakladnik. Izvor podataka s prednošću za SKUPINU 5 je sama jedinica građe.⁸¹

Elementi SKUPINE 5 navedeni su u tablici koja slijedi. Prvi element ima različit naziv u ISBD-u u odnosu na ISBD(NBM) i ISBD(ER), ali se jednako opisuje, a četvrti element je u ISBD-u obavezan, a u ISBD(NBM)-u i ISBD(ER)-u neobavezan.

Tablica 2. Usporedba elemenata skupine 5 u ISBD(NBM)-u i ISBD(ER)-u spram ISBD-a

	ISBD(NBM) ⁸² , ISBD(ER) ⁸³	ISBD ⁸⁴
1.	Posebna oznaka građe i opseg	Opseg
2.	Druge materijalne pojedinosti	Druge materijalne pojedinosti
3.	Dimenzije	Dimenzije
4.	Podatak o popratnoj građi (neobvezno)	Podatak o popratnoj građi

Prema ISBD(ER)-u SKUPINA 5 ne izrađuje se za daljinski dostupnu elektroničku građu.⁸⁵ Za mjesno dostupnu elektroničku građu izrađuje se analogno građi obuhvaćenju ISBD(NBM)-om. Prema ISBD-u, „opseg daljinski dostupne jedinice građe može se navesti kad je podatak poznat i kad se smatra značajnim za korisničke kataloga“.⁸⁶

Prema ISBD-u prvi element skupine materijalnog opisa imenuje i pobrojava fizičku jedinicu ili jedinice koje tvore jedinicu građe, dodajući i druge prikladne

⁸⁰ Isto, str. 177.

⁸¹ Usp. ISBD. Objedinjeno izd. Nav. dj., str. 178.

⁸² Usp. ISBD(NBM). Nav. dj., str. 50.

⁸³ Usp. ISBD(ER). Nav. dj., str. 83.

⁸⁴ Usp. ISBD. Objedinjeno izd. Nav. dj., str. 177.

⁸⁵ Usp. ISBD(ER). Nav. dj., str. 82.

⁸⁶ Usp. ISBD. Objedinjeno izd. Nav. dj., str. 183.

mjere za opseg.⁸⁷ Broj fizičkih jedinica koje tvore jedinicu građe navodi se arapskim brojkama ispred posebne oznake građe, a izrazi koji se koriste za posebnu oznaku građe nisu propisani pa se mogu navoditi izrazi koji odgovaraju opisivanoj jedinici građe i jeziku opisa.⁸⁸ Za pojedinačne primjerke razglednica koristi se posebna oznaka građe razglednica, a opseg je broj razglednica koji se piše arapskom brojkom ispred posebne oznake građe.⁸⁹ Ako se radi o jednoj razglednici, opseg je „1“. Iako mapa s razglednicama koje nisu izvorno objavljene u mapi poput nekog oblika spremnice, nego su grupirane u knjižnice i katalogiziraju se zbirno nije predmet ovoga rada, ovdje će se iznimno navesti primjeri materijalnog opisa takve mape. Posebna oznaka građe je mapa. Ako se radi o jednoj mapi, opseg je „1“. Daljnji primjeri posebnih oznaka građe za razglednice koje su grupirane mogli bi biti *kutija* ili *leporelo*, ali se njima ovdje nećemo baviti.

Primjeri posebnih oznaka građe:

1 razglednica

1 mapa

Ovdje se nadovezujemo na slučaj kad su razglednice uložene u mapu. Pritom vrijedi pravilo da se broj i vrsta podjedinica (razglednice) jedinice građe (mapa) navode u obloj zagradi iza posebne oznake građe (mapa).⁹⁰

Primjer posebne oznake građe s brojem i vrstom podjedinica:

1 mapa (160 razglednica)

Prema ISBD-u drugi je element skupine materijalnog opisa podatak o drugim materijalnim pojedinostima jedinice građe poput načina proizvodnje, boje, materijala od kojeg je jedinica izrađena itd.⁹¹

Sljedeća materijalna pojedinost vizualne građe vezana je uz boje, a izrazi koji se koriste su u bojama ili crno-bijelo, a mogu se i navesti najviše tri boje. Ako jedinica građe sadrži podjedinice koje su naizmjenice u bojama i crno-bijele, opisuje se izrazom naizmjenice u bojama i crno-bijelo.⁹² „Podatku o drugim materijalnim pojedinostima prethodi razmak, dvotočka, razmak (:).“⁹³

Primjer posebne oznake građe s brojem i vrstom podjedinica i materijalnom pojedinošću o bojama:

1 mapa (160 razglednica) : u bojama

Prema ISBD-u podatku o dimenzijama prethodi razmak, točka-zarez, razmak (;),⁹⁴ a navodi se u centimetrima i zaokružuje do sljedećeg punog centimetra.

⁸⁷ Isto, str. 179.

⁸⁸ Isto.

⁸⁹ Isto.

⁹⁰ Isto, str. 182.

⁹¹ Isto, str. 193.

⁹² Isto, str. 194–195.

⁹³ Isto, str. 177.

⁹⁴ Isto.

Može se bilježiti samo jedna dimenzija, za dvodimenzionalne jedinice građe bilježi se u obliku visina x širina, za trodimenzionalne u obliku visina x širina x dubina.⁹⁵ Pojedinačne razglednice bilježe se kao dvodimenzionalna građa.

Ovdje će biti napravljena iznimka i odmah će se navesti da je hrvatska katalogna praksa takva da se dimenzije razglednica ne zaokružuju na sljedeći puni centimetar, nego se navode točno u milimetar. Kao primjeri takve prakse mogu se navesti katalogi Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i Knjižnica grada Zagreba. Može se zaključiti da su dva glavna razloga za taj postupak: (1) zaokruživanje na sljedeći puni centimetar uvedeno je za knjižnu građu kako bi se vodilo računa da ona po visini mora stati u police u knjižnici, ili za neknjižnu građu koja se namjerava uložiti u police. Za građu koja se ne ulaže u police to zaokruživanje nije toliko važno; (2) budući da se radi o građi s naglašenom likovnom komponentom gdje su dimenzije i omjeri bitne sastavnice, važno je da se oni u opisu točno navedu. Mogao bi se navesti i treći razlog, nastojanje da se format razglednice standardizira, ali standardizacija formata nikada nije potpuno zaživjela u praksi, što je vidljivo iz različitosti formata u kojima se razglednice danas tiskaju.

Primjer posebne oznake građe s materijalnom pojedinošću o bojama i podatkom o dimenzijama:

1 razglednica : u bojama ; 11,1 x 16,2 cm

U slučaju da se radi o razglednici okrugla oblika, navodi se promjer u centimetrima nakon čega u obloj zagradi slijedi riječ promjer.⁹⁶

1 razglednica : u bojama ; 18 cm (promjer)

Prema ISBD-u za građu objavljenu u spremnici, s popratnom građom ili bez nje, mogu se navesti dimenzije spremnice. Druge su mogućnosti uporaba izraza u spremnici ili izostavljanje podataka. Kad spremnica ili okvir kao neizostavni dijelovi jedinice građe tvore dio opisa, mogu se navesti podaci za dvije dimenzije. Druga je mogućnost da se navedu samo dimenzije čitave jedinice građe, uključivši spremnicu ili okvire.⁹⁷

Primjer s navedenim dimenzijama spremnice:

20 razglednica ; u spremnici 10,8 x 16,2 x 0,8 cm

Primjer s navedenim podacima za obje dimenzije, razglednice i spremnicu:

20 razglednica ; 9,5 x 15 cm ; u spremnici 10,8 x 16,2 x 0,8cm

Također prema ISBD-u, kad se jedinica građe sastoji od skupa dvodimenzionalnih jedinica, a pojedinačne su jedinice različitih veličina, navode se dimenzije najveće jedinice iza čega slijedi izraz ili manje ili istoznačnica na drugom jeziku.⁹⁸

Primjer s pojedinačnim jedinicama različitih veličina:

⁹⁵ Isto, str. 202.

⁹⁶ Isto.

⁹⁷ Isto, str. 205.

⁹⁸ Isto.

160 razglednica ; 15 x 20 cm ili manje

Druga je mogućnost navođenje svih jedinica u SKUPINI 7.⁹⁹

Izrazom popratna građa označuje se bilo koji fizički zaseban dio jedinice građe koji u prethodnim elementima skupine materijalnog opisa nije dovoljno specificiran i koji je objavljen (ili se namjerava objaviti) istodobno s opisivanom jedinicom građe, a predviđeno je da se upotrebljava zajedno s njom.¹⁰⁰ Popratna građa nije uobičajena uz razglednice, ali zamislimo da je objavljena spremnica s razglednicama uz koju je kao dio cjeline objavljena brošura. „Kratak materijalni opis popratne građe može se navesti iza riječi ili izraza koji označuje građu“,¹⁰¹ u slučaju brošure u obloj zagradi navodi se broj stranica i visina do sljedećeg punog centimetra. Prema propisanoj interpunkciji, „svakom podatku za popratnu građu prethodi razmak, znak plus, razmak (+)“.¹⁰²

Primjer:

20 razglednica ; u spremnici 10,8 x 16,2 x 0,8 cm + brošura (15 str. ; 23 cm)

Druge su mogućnosti opisa popratne građe u zasebnom opisu, u napomeni ili višerazinskim opisom.¹⁰³

Primjeri – tiskane razglednice

ISBD(NBM) i ISBD – za tiskane razglednice

Primjer 1: Mapa u obliku spremnice s razglednicama *Našice na starim razglednicama : pozdrav iz Našicah* (slike 1 i 2)

Mapa se sastoji od 20 razglednica u bojama, jednakog formata i pripadajuće spremnice koja je dio jedinice građe. U opisu se navodi broj razglednica, podatak o bojama, dimenzije razglednica, podatak da su razglednice smještene u spremnici i dimenzije spremnice.

20 razglednica : u bojama ; 9,5 x 15 cm ; u spremnici 10,8 x 16,2 x 0,8 cm

Primjer 2: Razglednica *Našice : cvjetnjak u perivoju grofa Pejačevića* (slike 3 i 4)

1 razglednica : u bojama ; 9,5 x 15 cm

Primjer 3: Razglednica *Ni dieu ni maitre* (slike 5 i 6)

1 razglednica : u bojama ; 10,5 x 14,9 cm

Primjeri – digitalne reprodukcije razglednica

ISBD(ER)

⁹⁹ Isto.

¹⁰⁰ Isto, str. 209.

¹⁰¹ Isto.

¹⁰² Isto, str. 177.

¹⁰³ Isto, str. 210.

Kao što je navedeno, prema ISBD(ER)-u *SKUPINA 5: MATERIJALNI OPIS* ne izrađuje se za daljinski dostupnu elektroničku građu.¹⁰⁴

ISBD

„Opseg daljinski dostupne jedinice građe može se navesti kad je podatak poznat i kad se smatra značajnim za korisnike kataloga“, a „ukupna veličina datoteke izražena na odgovarajućoj razini (bajti, kilobajti, megabajti itd.) može se navesti. Kad se navodi, zatvara se u okruglu zagradu.“¹⁰⁵

Primjer 1: Mapa u obliku spremnice s razglednicama *Našice na starim razglednicama : pozdrav iz Našicah* (slike 1 i 2)

Budući da se radi o daljinski dostupnoj elektroničkoj građi koja će se pregledavati na računaru i u kojoj je nemoguće da razglednice budu uložene u spremnicu, predlaže se da se spremnica upisuje kao popratna građa uz razglednice i zato se u opisu odvajaju interpunkcijskim simbolom razmak, znak plus, razmak (+).¹⁰⁶

20 razglednica + spremnica (3,3 MB)

Druga je mogućnost je navođenje kao i kod tiskanih razglednica.

20 razglednica ; u spremnici (3,3 MB)

Primjer 2: Razglednica *Našice : cvjetnjak u perivoju grofa Pejačevića* (slike 3 i 4)

1 razglednica (300 KB)

Primjer 3: Razglednica *Ni dieu ni maitre* (slike 5 i 6)

1 razglednica (300 KB)

SKUPINA 6: NAKLADNIČKA CJELINA I VIŠEDIJELNA OMEĐENA GRAĐA

Naziv SKUPINE 6 razlikuje se u pojedinim ISBD-ima relevantnima za ovaj rad. Nazivi su prikazani u tablici 3.

Tablica 3. Usporedba naziva skupine 6 u ISBD(NBM)-u i ISBD(ER)-u spram ISBD-a

ISBD(NBM) ¹⁰⁷ i ISBD (ER) ¹⁰⁸	Nakladnička cjelina
ISBD ¹⁰⁹	Nakladnička cjelina i višedijelna omeđena građa

¹⁰⁴ Usp. ISBD(ER). Nav. dj., str. 82.

¹⁰⁵ ISBD. Objedinjeno izd. Nav. dj., str. 183.

¹⁰⁶ Isto, str. 177.

¹⁰⁷ Usp. ISBD(NBM). Nav. dj., str. 60.

¹⁰⁸ Usp. ISBD(ER). Nav. dj., str. 88.

¹⁰⁹ Usp. ISBD. Objedinjeno izd. Nav. dj., str. 211.

„Skupina nakladničke cjeline koristi se kad opisivana jedinica građe pripada višoj bibliografskoj jedinici: nakladničkoj cjelini ili višedijelnoj omeđenoj građi.“¹¹⁰ Elementi SKUPINE 6 identični su u ISBD(NBM)-u i ISBD(ER)-u, a u ISBD-u su analogni. Postoji određene terminološka razlike o kojima nećemo detaljnije govoriti u ovom radu. Za razglednice nije uobičajeno da su dio neke nakladničke cjeline ili višedijelne jedinice građe, ali se to može zamisliti, npr. višedijelna jedinica građe koja obuhvaća razglednice s motivima većih mjesta nekog otoka ili slično. Mapu s razglednicama *Našice na starim razglednicama : pozdrav iz Našicah* (slike 1 i 2) moglo bi se uzeti kao primjer višedijelne jedinice građe čiji su dijelovi pojedinačne razglednice i tada bi se u SKUPINI 6 kataložnog opisa pojedinačnih razglednica navodili podaci o mapi kao o višoj nakladničkoj cjelini u odnosu na pojedinačne razglednice obuhvaćene mapom. Glavni stvarni naslov pojedinačne razglednice navodio bi se u skupini 1, a podaci o višedijelnoj jedinici građe u SKUPINI 6.

SKUPINA 6 po ISBD-u sastojala bi se od naslova i podnaslova višedijelne jedinice građe i glasila bi:

(Našice na starim razglednicama : pozdrav iz Našicah)

Kad bi razglednice unutar mape bile numerirane, navodila bi se i numeracija pojedinih razglednica na način kako je upisana u izvoru podataka pri čemu se arapske brojke navode umjesto ostalih brojaka ili brojeva pisanih slovima, a ako numeracija sadrži i arapske i rimske brojke, one se preuzimaju kako se javljaju na jedinici građe.¹¹¹ U našem slučaju zamislimo da se radi samo o brojci, pa bi SKUPINA 6 za sedmu razglednicu unutar višedijelne jedinice građe glasila:

(Našice na starim razglednicama : pozdrav iz Našicah ; 7)

Po ISBD(NBM)-u i ISBD(ER)-u, podnaslov nakladničke cjeline neobvezan je dio toga elementa, pa bi SKUPINA 6 mogla izgledati kako je navedeno u prethodnim primjerima ili bez navedenog podnaslova:

(Našice na starim razglednicama)

SKUPINA 7: NAPOMENA

Prema ISBD-u SKUPINA 7: NAPOMENA sadržava bilo koji podatak koji nije naveden u ostalim skupinama opisa, ali se smatra značajnim za korisnike bibliografskih zapisa. Napomene pobliže određuju i proširuju opis ostalih skupina i mogu se odnositi na bilo koji aspekt jedinice građe.¹¹²

¹¹⁰ Isto.

¹¹¹ Isto.

¹¹² Isto, str. 229.

U ISBD-u je navedeno dvanaest glavnih vrsta napomena,¹¹³ a na razglednice se najčešće mogu primijeniti tri vrste napomene:

Napomene o materijalnom opisu koje se mogu koristiti kad se opisuje digitalna reprodukcija razglednice, a u napomeni se upisuju materijalna svojstva izvornika.

Napomene o sadržaju koje se mogu koristiti kad razglednica sadrži prevelik broj reproduciranih fotografija s nazivima prikazanih mjesta da bi se svi nazivi naveli u glavnom stvarnom naslovu, pa se navode u napomeni.

Napomene o opisivanom primjerku u kojima se najčešće navodi informacija o godini kad je razglednica putovala poštanskim prometom.

Primjer 1: Mapa u obliku spremnice s razglednicama *Našice na starim razglednicama : pozdrav iz Našicah* (slike 1 i 2)

Mapa je izvorno objavljena u obliku spremnice koja sadrži dvadeset razglednica. Dvije su razglednice izdvojene iz mape i više nisu dio jedinice građe.

Napomena o tome glasi:

Opisivani primjerak sadrži 18 razglednica.

Primjer 2: Razglednica *Našice: cvjetnjak u perivoju grofa Pejačevića* (slike 3 i 4) Napomena sadrži tekst objavljen na *verso* strani razglednice i glasi:

Tekst na adresnoj strani razglednice:

Našice, Staklenik u perivoju, putovala 1919.

Staklenik je zauzimao prostor istočno od Dvorca Pejačević. Vjerojatno je nastao sredinom 19. stoljeća kada je oblikovan perivoj oko dvorca, a imao je i historicističko pročelje ukrašeno obiteljskim grbom. Tijekom Drugog svjetskog rata staklenik je izgorio.

Primjer 3: Razglednica *Ni dieu ni maitre* (slike 5 i 6)

Kao što je spomenuto u SKUPINI 4: IZDAVANJE, PROIZVODNJA, RASPAČAVANJE ITD., podatak o godini izdavanja dobiven je usmenim priopćenjem nakladnika i zato je tamo godina upisana u uglatoj zagradi, jer nije preuzeta iz propisanih izvora podataka, a podatak o nepropisanom izvoru podataka kao izvoru mora se navesti u napomeni, pa napomena glasi:

Godina izdavanja dobivena je usmenim priopćenjem nakladnika.

SKUPINA 8: IDENTIFIKATOR JEDINICE GRAĐE I UVJETI DOSTUPNOSTI

Naziv SKUPINE 8 razlikuje se u pojedinim ISBD-ima relevantnima za ovaj rad. Nazivi su prikazani u tablici 4:

¹¹³ Isto.

Tablica 4. Usporedba naziva skupine 8 u ISBD(NBM)-u i ISBD(ER)-u spram ISBD-a

ISBD(NBM) ¹¹⁴ i ISBD(ER) ¹¹⁵	Standardni broj (ili alternativa) i uvjeti nabavljanja
ISBD ¹¹⁶	Identifikator jedinice građe i uvjeti dostupnosti

Prema ISBD-u Identifikator jedinice građe je bilo koja numerička ili alfanumerička oznaka povezana s identifikacijom jedinice građe prema međunarodnim standardima.¹¹⁷

Identifikator koji bi se mogao očekivati na razglednicama jest crtični kod (engl. barcode), ali on nije uvijek otisnut. Na primjerima koji se analiziraju u ovom radu nema otisnutih crtičnih kodova niti drugih oznaka koje bi mogle predstavljati identifikatore.

U skladu s navedenim pravilima, može se reći: ako je razglednica dio veće cjeline, npr. mape u obliku spremnice pri čemu razglednica ima jedan identifikator, a spremnica dodatni identifikator cjeline, u skupini 8 navode se oba, prvo identifikator razglednice, a zatim identifikator sa spremnice.¹¹⁸

Prema ISBD-u, podatak o uvjetima dostupnosti, koji se sastoji od cijene, ako je jedinica građe namijenjena prodaji, ili drugih uvjeta ako jedinica građe nije namijenjena prodaji, može se navesti.¹¹⁹

Budući da primjeri jedinica građe koje se analiziraju u ovom radu ne sadrže nikakve podatke koji bi se mogli navesti u skupini 8, primjeri se za ovu skupinu ne navode.

3. Zaključak

Problemi u prikupljanju, pohrani, katalogizaciji i davanju na korištenje razglednica prilično su složeni. Knjižnice koje razglednice skupljaju u okvirima zavičajnih zbirki u puno su povoljnijem položaju od Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu koja ih je prema Zakonu o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti iz 2019. godine dužna prikupljati kao obvezne primjerke¹²⁰ jer one mogu birati

¹¹⁴ Usp. ISBD(NBM). Nav. dj., str. 68.

¹¹⁵ Usp. ISBD(ER). Nav. dj., str. 105.

¹¹⁶ Usp. ISBD. Objedinjeno izd. Nav. dj., str. 279.

¹¹⁷ Isto, str. 279.

¹¹⁸ Isto.

¹¹⁹ Isto, str. 287.

¹²⁰ Usp. Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. // Narodne novine 17, 356(2019), 98, 1945(2019). [citirano 2021–02–03]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2019_02_17_356.html; https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2019_10_98_1945.html.

što će uvrstiti u zbirku, pa mogu raspolagati količinom za koju imaju mogućnost pohrane, katalogiziranja i odluke na koji će ih način učiniti dostupnima javnosti.

Za sustave u kojima je priljev razglednica masovan, poput NSK-a, nužna je uspostava kriterija na koji će se način pojedine razglednice katalogizirati i koje će se razglednice digitalizirati i objaviti na mrežnim stranicama. Većina proizvedenih razglednica nema značajnu umjetničku ili intelektualnu vrijednost, pa bi se takve razglednice mogle grupirati i katalogizirati zbirno. Jedan kriterij razvrstavanja, po temi koja je na razglednicama slikovno obrađena, predložila je Vera Predović.¹²¹ Razglednice koje se izdvajaju kvalitetom ili zanimljivošću sadržaja ili izrade, mogle bi se izdvojiti iz skupine i katalogizirati pojedinačno. Preporučuje se da takvi iznimni primjerci budu digitalizirani i objavljeni na mrežnim stranicama knjižnice, čime bi se značajno povećala njihova vidljivost i dostupnost javnosti, ali se pritom mora voditi računa o autorskim pravima.

Bez obzira na to provodi li se digitalizacija unutar institucije ili je provodi vanjski suradnik, stručno osoblje knjižnice moralo bi preuzeti odgovornost za sadržaj digitalne reprodukcije, a provoditelj digitalizacije za tehničku izvedbu. U radu je navedeno da bi digitalna reprodukcija morala sadržavati obje strane razglednice jer one predstavljaju cjelinu.

Praksa je knjižnica u Hrvatskoj da za digitalne reprodukcije razglednica uglavnom izrađuju zasebni kataložni zapisi, što je dobro jer tako jedan kataložni zapis opisuje jednu jedinicu građe. Pritom bi se kataložni zapisi morali povezati putem poveznica, čime bi se ostvarila povezanost različitih pojavnih oblika istoga djela i ostvario sintaktički aspekt kataloga.

Kad se određuje nakladnik digitalne reprodukcije izvornika, u praksi se javljaju dvije mogućnosti. U prvoj se knjižnica koja financira digitalizaciju navodi kao nakladnik elektroničkog izdanja i druga, u kojoj se kao nakladnik elektroničkog izdanja navodi nakladnik izvornika. Može se zaključiti da se elektroničko izdanje u prvom slučaju smatra novom jedinicom građe, a u drugom slučaju predstavlja samo prikaz izvornika u drugom formatu ili mediju.

Kako objedinjeni ISBD jasno propisuje da se za jedinicu građe izdanu u različitim medijima, izrađuje zaseban zapis, zaključuje se mišlju da tu odredbu svakako treba poštovati, kako pri katalogizaciji digitalnih reprodukcija razglednica tako i ostale digitalizirane građe jer izrada zasebnog zapisa za digitalnu reprodukciju omogućuje jasnije bilježenje još cijelog niza metapodataka, od kojih su neki i izvan dosega ISBD-a poput metapodataka potrebnih za pohranu, zaštitu i pristup digitalnoj reprodukciji.

¹²¹ Usp. Predović, V. Nav. dj., str. 115.

LITERATURA

- Barbarić, A. Skupina 0 Ujednačenoga izdanja ISBD-a iz 2011. ili Kako smo od opće oznake građe došli do oblika sadržaja i vrste medija. // 14. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: Mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: Zbornik radova. / uredili S. Faletar Tanacković i D. Hasenay. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 20–35.
- Delsey, T. The logical structure of the Anglo-American Cataloguing Rules. 1998–1999. Citirano prema: Escolano Rodriguez, E. Uvod. // ISBD: Međunarodni standardni bibliografski opis. / preporučila Skupina za pregled ISBD-a; odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju; [s engleskog prevela i predgovor napisala A. Barbarić]. Objedinjeno izd. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2014. Str. XV–XXI.
- Grafička građa. Digitalizirana zagrebačka baština. // Knjižnice grada Zagreba. [citirano: 2020–08–20]. Dostupno na: <https://digitalnezbirke.kgz.hr/?object=list&c2o=17259&mr%5B17055%5D=a>
- Ille, J.; I. Meić. Digitalizirana zagrebačka baština: Raznolike uloge digitalnih zbirki Knjižnica grada Zagreba. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 55, 2(2012), 137–148.
- ISBD: Međunarodni standardni bibliografski opis. / preporučila Skupina za pregled ISBD-a; odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju; [s engleskog prevela i predgovor napisala A. Barbarić]. Objedinjeno izd. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2014.
- ISBD(ER): Međunarodni standardni bibliografski opis elektroničke građe. Prerađeno izdanje ISBD(CF)-a: Međunarodnoga standardnoga bibliografskog opisa računalnih datoteka. / preporučila Radna grupa za pregled ISBD(CF)-a; [s engleskoga prevele, hrvatske primjere odabrale i izradile T. Buzina i S. Klarin]. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2001.
- ISBD(NBM): Međunarodni standardni bibliografski opis neknjižne građe. / preporučila Komisija za pregled ISBDa; odobrio Stalni odbor Sekcije za katalogizaciju Međunarodne federacije bibliotekarskih društava i ustanova; [s engleskoga prevela, hrvatske primjere odabrala i izradila V. Juričić]. Prerađeno izd. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1993.
- Katić, T. Digitalizacija stare građe. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 46, 3/4(2003), 33–47.
- Klarin, S. Digitalne reprodukcije: model i elementi kataložnog opisa. // 7. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: Mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: Zbornik radova. / uredila T. Katić. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 87–10.
- Leko, K. Umijeće sakupljanja razglednica. Rijeka: Ex Libris, 2015.

- Predović, V. Razglednice kao bibliotečni materijal: Odlomci iz veće radnje. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 9, 3/4(1963), 111–121.
- Smjernice za odabir građe za digitalizaciju: Radna verzija. // Nacionalni projekt Hrvatska kulturna baština: Digitalizacija arhivske, knjižnične i muzejske građe. / Ministarstvo kulture Republike Hrvatske = Ministry of Culture, Republic of Croatia. Zagreb, studeni 2007. [citirano: 2021–02–0] Dostupno i na: https://bib.irb.hr/datoteka/590089.smjernice_odabir.pdf.
- Stančić, H. Očuvanje elektroničkih informacijskih objekata: Arhivi, knjižnice, muzeji – zajednička koncepcija. // 7. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: Mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: Zbornik radova. / uredila T. Katić. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 26–35.
- Verona, E. Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1983–1986. Dio 2: Kataložni opis. 1983.
- Willer, M. Metapodaci za dugoročnu zaštitu elektroničke građe. // 5. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: Mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: Zbornik radova. / uredile M. Willer i T. Katić. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2002.
- Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. // Narodne novine 17, 356(2019); 98, 1945(2019). [citirano 2021–02–03]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2019_02_17_356.html; https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2019_10_98_1945.html